

La neologia de Jacques Lacan: apunts morfològics

VÍCTOR RUIZ ALDANA
Universitat Pompeu Fabra
victor.ruiz@upf.edu

Victor Ruiz Aldana és graduat

en Traducció i Interpretació (2015) i màster en Estudis de Traducció (2016) per la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Les seves línies d'interès principals són la neologia i la variació lingüística, i ha impartit assignatures de llengua catalana, terminologia i traducció al Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la UPF. Actualment és traductor literari, i traductor i gestor de projectes en una empresa de traducció.

Resum

La neologia és una disciplina relativament nova que cada any guanya interès. A més, normalment demana interdisciplinarietat per comprendre completament tot el que ens pot oferir. En aquest article presentem una anàlisi morfològica d'una selecció de neologismes presents en una llista d'obres de Jacques Lacan, un dels psiquiatres i psicoanalistes de més renom i, alhora, més controvertits del segle xx. Després d'una introducció i la presentació de la figura de Lacan continuem amb l'anàlisi, en què incloem explicacions morfològiques dels quinze neologismes per mostrar el grau de transgressió de la neologia lacaniana. Per concloure, presentem algunes reflexions sobre els (no) límits de les regles de formació de mots, i com això pot ser interessant i fructífer per al desenvolupament de la disciplina.

PARAULES CLAU: neologia; psicoanàlisi; formació de paraules; acronímia; estranyesa

Abstract

Jacques Lacan's neology: morphological notes

Neology, a relatively new discipline that is arousing more interest year by year, usually requires interdisciplinarity to fully understand everything it has to offer. In this paper we present a morphological analysis of a selection of neologisms found in a set of works by Jacques Lacan, one of the most renowned and, at the same time, controversial psychiatrists and psychoanalysts of 20th century. Following an introduction and a brief presentation of Lacan, we move on to an analysis, consisting of a subsection for each selected neologism in which a study from a morphological standpoint is made in order to point out the degree of transgression. Finally, some considerations on the (no-)limits of rules in word formation are presented, and on how this could be interesting and profitable for the development of the discipline.

KEYWORDS: neology; psychoanalysis; word formation; blending; strangeness

TERMINÀLIA 17 (2018): 7-15 · DOI: 10.2436/20.2503.01.116

Data de recepció: 15/3/17. Data d'acceptació: 11/4/17

ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

1 Introducció

La neologia és, avui dia, una disciplina autònoma i reconeguda (Cabré, 2015, p. 126) que gaudeix d'una salut considerable entre els investigadors de diversos àmbits del coneixement. Això no obstant, no sempre ha estat així, i és fàcil trobar mostres de rebuig cap al fenomen de creació de noves unitats i el seu estudi. El 1863 Antonio María Segovia, acadèmic de la Reial Acadèmia Espanyola de la llengua, titllava el neologisme de «vicio» (Segovia, 1863, p. 1) i deia que «toda voz bárbara y que por su estructura repugna a la índole de nuestra lengua, debe omitirse inexorablemente»; un fet certament anecdòtic actualment, però no per això menys curiós. Si avancem en el temps, l'única referència al concepte de *neologisme* que introdueix André Martinet en la seva obra *Éléments de linguistique générale* (1964) és aquella que es refereix exclusivament al neologisme com una de les conseqüències possibles de l'esquizofrènia o la psicosi.¹

Més endavant, el 1975, veu la llum *La créativité lexicale* de Louis Guilbert, obra que, juntament amb d'altres (Deroy, 1971; Quemada, 1971; Rey, 1976), estableix els fonaments sobre els quals es construiria sobretot la manera científica d'investigar sobre neologia. Sense entrar a discutir conceptes com *nou* o *novetat*, que continuen generant debats, el cert és que aquestes obres van ajudar a assolir metodologies coherents i sistemàtiques per extreure i analitzar neologismes. En el context espanyol, i específicament català, Maria Teresa Cabré crea el 1988 l'Observatori de Neologia (d'aquí endavant, OBNEO), establert en aquell moment a la Universitat de Barcelona i traslladat, el 1994, a la Universitat Pompeu Fabra.

La metodologia emprada com a marc teòric en aquest article és la que s'utilitza encara avui dia a l'OBNEO, i pot consultar-se en línia.² A propòsit d'aquesta metodologia, el més destacable i determinant per a aquest article és el criteri a l'hora de decidir si una paraula és o no un neologisme. Ja l'any 1976 Rey va descriure el neologisme com un «pseudoconcepte» i, a més de posar sobre la taula algunes qüestions encara debatudes, va proposar tres criteris diferents per catalogar els neologismes des de diferents punts de vista: el criteri temporal, que s'aplica a paraules que han aparegut recentment; el criteri documental, és a dir, la presència en obres lexicogràfiques o en altres corpus textuais, i el criteri psicolingüístic, que té a veure amb les paraules que el parlant percep com a noves. Per al que ens proposem en aquest treball, el criteri adoptat és el lexicogràfic: considerem neologisme tota paraula que no reculli almenys una obra de referència (en aquest cas, per al francès, *Le Grand Robert* i *Le Petit Robert*, en endavant, LGR i LPR, respectivament).

Per tant, i basant-nos en el que s'ha exposat anteriorment, aquest article presenta una mostra d'alguns dels neologismes que es poden trobar a l'obra de Jacques Lacan amb l'objectiu d'il·lustrar fins a on pot

arribar el grau de transgressió de les regles de formació de paraules, i com els neologismes que més se n'allunyen poden contribuir als estudis en neologia. Concretament, a les pàgines següents expliquem, en primer lloc, el corpus d'anàlisi de què s'han extret els neologismes, per presentar, tot seguit, el recull de neologismes, i se'n destaquen els aspectes morfològics més rellevants. Finalment, les conclusions inclouen una síntesi global de l'anàlisi i algunes reflexions posteriors.

2 La figura de Jacques Lacan

2.1 Jacques Lacan, psicoanalista

Al segle XIX va néixer una de les disciplines més controvertides encara avui dia i el que se'n convertiria en pare fundador i principal impulsor: la psicoanàlisi i Sigmund Freud, respectivament. El 1900 es va publicar el seu *Die Traumdeutung*, traduït al castellà com *La interpretación de los sueños*³ l'any 1923, i al català com *La interpretació dels somnis*⁴ l'any 1970. És indiscutible l'impacte de Freud en el pensament europeu, tant entre els seus detractors com entre els seus adeptes. Les seves teories van fonamentar una disciplina considerada una pseudociència per molts, però que tot i així és una part important dels currículums de psicologia i filosofia.

El que va propugnar Freud va prendre camins, sovint, totalment oposats, i fins i tot enfrontats. És en aquest moment quan apareix la figura de Jacques Lacan (París, 1901 - París, 1981), psiquiatra francès que, davant la presumpta perversió de les teories freudianes, va presentar el seu *retour à Freud* contra algunes de les escoles principals que, malgrat tenir el seu origen en Freud, s'havien allunyat massa, en opinió de Lacan, de les idees del metge austríac. Això no obstant, els ensenyaments lacanians se'n van allunyar també prou perquè es creés el lacanisme i diferents escoles lacanianes de psicoanàlisi a diversos països.

Jacques Lacan ha passat a la història com un dels psicoanalistes més destacats del segle XX, i és així com el coneix el públic general. Tanmateix, Lacan té una característica que pot generar interès per a la lingüística en general i per a la neologia en particular: la seva faceta com a neòleg. Es calcula que Lacan va crear i introduir a les seves obres, aproximadament, més d'un miler de neologismes, majoritàriament hàpaxs (només apareixen un cop) i alguns que es repetirien al llarg dels anys, en obres publicades tant en vida seva com pòstumament.

Quant a les seves obres, el gruix el formen els dos volums d'*Écrits* (1966) i *Autres écrits* (2001), dues obres de pes que contenen un nombre important d'articles i publicacions inèdits fins aleshores; i els seus *Séminaires*, la majoria transcrits i publicats a l'editorial parisenca Le Seuil per iniciativa de Jacques-Alain Miller, destacat psicoanalista francès.

2.2 Jacques Lacan, neòleg

Succintament, l'estil d'escriptura de Lacan era voluntàriament fosc i misteriós (Lemaire, 1977). Ell mateix no rebutjava del tot les opinions que el comparaven amb Góngora, tal com explica als seus *Écrits* (Lacan, 1966, p. 391), i, en certa manera, no hauria de sorprendre, ja que Lacan sempre va viure a l'ombra de l'imponent figura de Freud: la voluntat d'allunyar-se prou del pare de la psicoanàlisi per crear la seva pròpia escola podria ser una de les raons d'aquesta obscuritat i barroquisme en l'escriptura, i de la quantitat de neologia en les seves obres, en un intent per destacar la novetat d'allò que presentava (Mascheroni, 2014).

Pel que fa a la neologia, si seguim la dicotomia clàssica i més recurrent desenvolupada sobretot per Guilbert el 1975 (i represa, entre d'altres, a Cabré, 1989) que separa els neologismes en denominatius i estilístics (o connotatius) segons la seva motivació, podríem considerar que gairebé la totalitat dels neologismes creats per Lacan són purament estilístics o expressius; aquest argument se sostindria en el fet que la major part no semblen haver aparegut per la necessitat d'omplir un buit denominatiu —o per fer referència a una nova realitat—, sinó per una clara voluntat lúdica i provocativa. Per reforçar aquest argument, considerem important destacar també que en alguns dels *Séminaires* consultats s'han transcrit riures de l'auditori que en aquell moment escoltava Lacan. Podem, per tant, fer-nos la idea que Lacan intentava controlar el públic, fent-lo ensopegar de tant en tant (Mascheroni, 2014), confonent-lo o sorprenent-lo, mitjançant l'ús de jocs de paraules i homofonies.

És cert, però, que la neologia en l'obra de Lacan seria un bon exemple de neologismes que posen en dubte una frontera ben delimitada entre denominatiu i estilístic. En relació amb aquest problema, Llopart (2016, p. 38-46) duu a terme un repàs exhaustiu de les diferents denominacions que han aparegut i coexistit al llarg dels anys per fer referència al mateix fenomen i posa en dubte una dicotomia clara i delimitada; i és cert que en molts casos és difícil afirmar que un neologisme ha nascut amb una voluntat completament denominativa o completament estilística, sense que totes dues possibilitats s'apropin i es difuminin. De tota manera, en aquest article, per tal de no dificultar-ne la comprensió, s'hi manté la dicotomia clàssica ja esmentada.

L'obra 789 *néologismes de Jacques Lacan* (Bénabou et al., 2002) recull una mostra interessant de la neologia lacaniana ordenada alfabèticament i amb informació relativa a l'any de publicació o creació, i contextos d'aparició. A més, s'hi presenta una reflexió sobre el fet que podríem considerar els neologismes lacanians *simples mots d'esprit*,⁵ un concepte que ja forma part de la llengua comuna en francès (l'LGR el defineix com «mot amusant, drôle, spirituel»), però que continua mantenint una importància cabdal en l'àmbit de la psi-

coanàlisi.⁶ A Bénabou et al. (2002, X) es planteja la dificultat a l'hora de realitzar el glossari que presenten per escollir les paraules i distingir-les com a neologismes *per se* o simples bromes, acudits lingüístics enginyosos amb poc interès neològic. La conclusió a què arriben (i la que es té en compte en aquest treball) és que poden trobar-se motius per considerar totes les paraules noves —«noves» des d'un punt de vista lexicogràfic (Rey, 1976)— com a neologismes, independentment de la motivació o efecte que s'hi persegueix.

3 Estudi dels neologismes de Lacan

L'anàlisi que presentem en aquest article es basa en una selecció de neologismes d'un conjunt d'obres de Jacques Lacan. Concretament, els quinze neologismes que formen l'anàlisi s'han extret dels *Séminaires* que oferien una quantitat més elevada de neologismes, d'un període que comprèn des del 1964 al 1976 (segons les dades de Bénabou et al., 2002). Cal dir que els *Séminaires* de Lacan eren realment seminaris orals que ell va impartir a diferents indrets, entre els quals destaca la Sorbona. Eren, a més, lliçons no escrites, probablement amb una estructura general però improvisades, que l'autor mai va arribar a posar en paper. Per tant, qui es va encarregar de transcriure-les i de fer que es publicuessin va ser Jacques-Alain Miller. Aquest fet va provocar que entre diferents versions i traduccions dels *Séminaires* existeixin grans diferències entre els textos, principalment ortogràfiques, i sobretot pel que fa als neologismes, com comentarem més endavant.

Els neologismes s'han seleccionat perquè, per les seves característiques morfològiques, constitueixen una mostra il·lustrativa del que podem trobar a l'obra de Lacan. Veurem que, d'aquests quinze, deu són acrònims, atès que són els més abundants i, des d'un punt de vista morfològic per als objectius d'aquest treball, els més interessants; o, dit d'una altra manera, s'ha donat més pes als acrònims del corpus perquè suposen una extensió o transgressió més radical de les regles de formació de mots. Pel que fa als altres exemples de l'anàlisi, el criteri de selecció ha consistit a seleccionar-ne els que s'ha considerat que representaven millor certs grups de neologismes (amb característiques morfològiques similars, derivats del mateix substantiu, etc.). Els neologismes seleccionats són, per ordre alfabètic, els següents: *affreud*, *âmer*, *âmoreux*, *-euse*, *âmusement*, *édupation*, *Évie*, *désidération*, *disqu'ourcourant*, *nyakavoir*, *pense-choses*, *ragade*, *seskecé*, *stafarla*, *sujet supposé savoir* i *trieber*.

Així mateix, cal dir que en cap cas s'aprofundeix en el significat de cap dels neologismes, ja que gairebé sempre són necessaris coneixements en psicoanàlisi i filosofia. Si en algun moment fem esment d'algun aspecte semàntic és perquè hem considerat que és important per a l'anàlisi morfològica.

A continuació, analitzem individualment cada neologisme i incidim en aquells aspectes més rellevants per al propòsit d'aquest article. En el primer apartat tractem els neologismes formats per acronímia (ordenats alfabèticament) i, en el segon, els neologismes formats per altres processos. S'ha decidit incloure abans de cada anàlisi els contextos d'aparició, més o menys extensos, per afavorir-ne la comprensió i poder observar què acompanya a cada neologisme.

3.1 Neologismes formats per acronímia

A continuació exposem els neologismes seleccionats que s'han format mitjançant un procés d'acronímia, ordenats alfabèticament. Com hem comentat, són una mostra clara d'extensions de les regles de formació de paraules, ja que són paraules l'estructura de les quals no és gaire habitual en la llengua, ja sigui pel nombre d'elements que les formen, per la inclusió d'un nom propi, etc.

a) *affreud/a-Freud*

Joyce est un **affreud**, je dirai, avec le jeu de mots sud affreux. Il est un ajoyce.

Aquest neologisme és un cas bastant representatiu d'una categoria que podria incloure tots els neologismes formats a partir d'un nom propi. És, a més, un cas complex a l'hora de decidir amb quina de les diferents formes que trobem en les diferents versions de l'obra *Le sinthome* (seminari pronunciat en 1975 i 1976, publicat el 2005) quedar-nos; a més, de l'ortografia en depèn el procés de formació amb què l'etiquetem (prefixació o acronímia). Les obres en francès consultades (Bénabou et al., 2002; Lacan, 2005) el recullen com *affreud*; en canvi, a la traducció de Rodríguez Ponte apareix com *a-Freud*, probablement perquè es va considerar que el lector hispanoparlant no reconeixeria de tota manera l'adjectiu *affreux* 'horrorós'. Tanmateix, en una de les versions es neutralitzava el neologisme original per *affreux*, potser per considerar-lo un error de transcripció.

Lacan explicita la presència de l'adjectiu *affreux* en la seva creació, però el joc lingüístic no acaba aquí: tenint en compte la pronunciació francesa habitual del cognom Freud, a Pasternac (2003, p. 47) es defensa la possibilitat que també existeixi la intenció de fer referència a l'adjectiu anglès *afraid* 'espantat', atès que aquest neologisme s'utilitza per atacar James Joyce, cèlebre escriptor britànic autor, entre d'altres, d'*Ulisses*, i que prèviament havia tingut problemes de dialèctica amb Freud.

Des d'un punt de vista descriptiu, si consideréssim la forma *a-Freud*, ens trobaríem davant d'un neologisme format pel prefix privatiu *a-* i un nom propi al qual negaria. Si, per contra, ens quedéssim amb la forma *affreud*, es tractaria d'un acrònim format per l'adjectiu

affreux i el nom propi Freud. El que és indubtable és que Lacan volia fer referència al pare de la psicoanàlisi, cosa que podem comprovar amb el context en què apareix.

b) *âmer i altres derivats de âme*

[...] l'**âme** en français, au point où j'en suis, je ne peux m'en servir qu'à dire que c'est ce qu'on **âme** : j'**âme**, tu **âmes**, il **âme**, vous voyez là que nous ne pouvons nous servir que de l'écriture, même à y inclure jamais : j'**âmais**.

Mais il se trouve, il se trouve que les femmes aussi sont **âmoreuses**, c'est-à-dire qu'elles âment l'âme. Qu'est-ce que ça peut bien être que cette âme qu'elles âment dans le partenaire, pourtant homme jusqu'à la garde [rires], et dont elles se sortiront pas ?

Ben voilà, c'était ça le début de ma lettre, c'était un « **âmusement** » !

En aquest cas ens trobem amb un dels neologismes del corpus que forma una família semàntica més completa, extensa i productiva. L'entrada que encapçala aquesta secció, *âmer*, està formada pel substantiu francès *âme* 'ànima' i el verb *aimer* 'amar'. Es tracta, doncs, d'un verb transitiu format per acronímia, una categoria gramatical no gaire habitual en aquest tipus de procés de formació, que acostuma a produir acrònims nominals en un alt percentatge (Freixa et al., 2015, p. 110-111). És, a més a més, el neologisme amb més ocurrencies a les obres consultades.

Amb relació als seus derivats, en el corpus de què partim es va recollir també l'adjectiu *âmoreux -euse* i el substantiu *âmusement*, tots dos acrònims, formats, de nou, a partir d'*âme* i de les paraules amb què generen quasihomografia (*âmoreux -euse* 'amorós -osa' i *âmusement* 'diversió', respectivament). A l'obra de Lacan també trobem el substantiu, i acrònim, *âmoralité*, a partir de *âme* i *moralité* 'moralitat'; i el substantiu *âme-à-tiers*, format més aviat per sintagmació i homofonia amb la paraula *matière* (Bénabou et al., 2002; Pasternac, 2003, p. 49-50). Formen, en definitiva, un grup d'acrònims formats a partir del mateix substantiu i en què s'observa una regularitat no gaire habitual en altres neologismes.

c) *édupation*

Mon dire pour autant que cette année je pourrais l'épingler de faire ce que nous appellerions votre **édupation**, si tant est que c'est à mettre l'accent sur le fait que les non-dupes errent, [...].

Édupation és l'exemple que hem escollit per representar una sèrie de paraules creades per Lacan que segueixen un esquema similar i busquen, indubtablement, un efecte semblant: cridar l'atenció de l'audito-

ri mitjançant el joc lingüístic, però amb una càrrega crítica. En aquest cas concret, ens trobem davant d'un acrònim format pels mots francesos *éducation* 'educació' i *dupe* 'ximple' o 'ignorant'.

Percebem un procés complex que s'assembla al que se segueix per crear altres neologismes similars, com *origyne*, unió de *origine* 'origen' i l'element compostiu grec *γυνή* 'dona'; *poubelliciation*, format per la fusió de *poubelle* 'brossa' i *publication* 'publicació'; o *âmer*, comentat al subapartat anterior. El més destacable d'aquests exemples és com el canvi, a simple vista, d'una sola lletra pot suposar un gir semàntic determinant.

d) *Évie*

[...] nous n'avons de trace qu'à en conclure qu'Adam, comme son nom l'indique assez, c'est une allusion, ça, à « la fonction de l'index » de Peirce, qu'Adam était — selon le joke qu'en fait Joyce justement — qu'Adam était bien entendu une Madame, et qu'il n'a nommé les bestiaux que dans la langue de celle-ci, il faut bien le supposer, puisque celle que j'appellerai l'*Évie* (e.v.i.e), l'*Évie* que j'ai bien le droit d'appeler ainsi puisque c'est ce que ça veut dire en hébreu — si tant est que l'hébreu soit une langue — : la mère des vivants [...].

Tot i no ser dels més complexos o innovadors des d'un punt de vista formal, *Évie* és un dels pocs acrònims del corpus que conté clarament un nom propi. Està format a partir del nom de la primera dona bíblica, *Ève*, i el substantiu *vie* 'vida'.

El resultat, *Évie*, és un acrònim en què el nom propi seria difícil de percebre sense cap mena d'indicació, però l'autor ens hi ajuda: a les línies anteriors a l'aparició d'aquest neologisme es parla també d'Adam (sense acrònim o cap altra mena de creació neològica en aquest cas), així sens dubte dubte i malgrat que el que ens ha arribat no són versions transcrits per Lacan, *Évie* és, efectivament, un acrònim que fa referència al mite bíblic i, probablement, a Eva com a mare de la humanitat i, per tant, de la vida. A més, Lacan, com en altres ocasions, lletreja la nova paraula a l'auditori, cosa que no fa sempre, només en aquells casos en què la pronunciació no permetria destriar els elements que formen el mot nou.

e) *disqu'ourcourant*

Il est clair que dans ce que j'ai appelé tout à l'heure le discours et en l'écrivant presque en un seul mot : le disque, le « *disqu'ourcourant* », le disque aussi hors-champ, hors jeu de tout discours, à savoir le disque tout court.

Aquest neologisme representa un cas poc habitual entre els acrònims: segons Pasternac (2003, p. 101), estaria format per cinc elements: *discours* 'discurs', *disque* 'disc', *dis* que 'dignes que', *hors* 'fora' i *courant*

'corrent'. D'aquests elements, el més discutible és, sens dubte, *hors*, tot i que es defensa aquesta interpretació perquè, tot i que mai arriba a desenvolupar el neologisme, Lacan explica en el seu seminari *Encore* el següent: «Il est clair que dans ce que j'ai appelé tout à l'heure le discours et en l'écrivant presque en un seul mot : le disque, le "disqu'ourcourant", le disque aussi hors-champ, hors jeu de tout discours, à savoir le disque tout court».

f) *nyakavoir/gniakavoir*

Il « *nyakavait* » me dit-il, conjuguant ainsi bizarrement un verbe dont le radical serait « *nyaka* ». Eh bon, un registre du *nyaka* est absolument essentiel !

Nyakavoir és l'únic acrònim format a partir d'una locució que, a més, inclou un verb. Ens trobem en aquest cas amb una disjuntiva amb la transcripció del neologisme, entre les dues formes que exposem en el context anterior: com passa amb gairebé tots els neologismes lacanians que no van aparèixer en alguna obra escrita per ell mateix, el que ens han arribat són sempre transcripcions més o menys fiables, però que no ens asseguren de quina manera els hauria escrit Lacan, tal com hem esmentat en apartats anteriors.

En aquest cas, tanmateix, la forma més probable és aquella sense *g* inicial i que no adapta tampoc la *i* grega, forma que hem detectat en una versió digitalitzada dels *Séminaires* que es basa en les versions linotipades de l'Escola Lacaniana de Psicoanàlisi de París i a la traducció de Jorge Tarella per a l'Escola Freudiana de Buenos Aires. Sigui com sigui, sembla indiscutible que l'acrònim està format per l'expressió francesa il *n'y a qu'à* ('no hi ha més que') i el verb *voir* 'veure' o, segons Pasternac (2003, p. 206), *avoir* 'tenir' o 'haver', tot i que sembla més probable la primera opció.

g) *seskecé i staferla*

Pour, si l'on peut dire, la détecter, et même jusqu'à un certain point l'exorciser [l'accentuation], il suffirait peut-être d'avancer que rien n'oblige — quand on dit que : « quoi que ce soit, c'est ce que c'est » — d'aucune façon ce « être » de l'isoler, de l'accentuer. Ça se prononce « c'est ce que c'est », et ça pourrait aussi bien s'écrire « s, e, s, k, e, c, e », que on n'y verrait — à cet usage de la copule — on n'y verrait, si je puis dire que du feu.

C'est justement parce qu'ils n'ont rien à voir que le psychanalyste a quelque chose à voir dans - écrivons-le au tableau - « *staferla* ».

Molt propers formalment al neologisme anterior, aquestes dues creacions es classifiquen com a locucions lacanians a Bénabou et al. (2002, p. 85 i 87) i Pasternac (2003, p. 267 i 273), tot i que no se'ns explica que implica aquesta categoria. Podríem deduir que una

locució lacaniana inclou totes aquelles paraules que, a més de funcionar gramaticalment i sintàcticament com una locució, estan fortament lligades no només a la persona de Lacan, sinó també a les seves teories.

A grans trets, el neologisme *seskecé* estaria format per l'expressió francesa *c'est ce que c'est* ('és el que és'), mentre que *staferla* seria una amalgama de *cette affaire-là* ('aquest assumpte' o 'cas'). Davant del buit terminològic per a aquesta mena de construccions, en un treball anterior (Ruiz, 2016) es van proposar els termes «acrònim fonètic» i el més prosaic «acrònim format per locució».

3.2 Neologismes formats per altres processos de formació

A continuació presentem la resta de neologismes lacanians escollits, formats per prefixació, sintagmació i composició, i, els dos últims, per sufixació i conversió sintàctica. A pesar que no mostren tanta transgressió de les regles com els acrònims, no deixen de ser exemples de neologismes que, tenint en compte el procés de formació, tampoc són gaire habituals. A més, el procés de formació primari acostuma a generar altres interpretacions o jocs de paraules, per analogia o homofonia.

a) *désidération*

Pensez qu'en somme si — comme vous le constaterez — ce à quoi je vous invite expressément à prendre part, à savoir à une lecture dont la pointe est faite expressément pour — disons — me déconsidérer, ce qui n'est certes pas devant quoi peut reculer quelqu'un qui ne parle en somme que de la **désidération**, et qui ne vise rien d'autre.

A partir del que podem observar i de la informació que s'aporta a Pasternac (2003, p. 96-97), arribem a la conclusió que el substantiu femení *désidération* s'ha format a partir del prefix negatiu o privatiu *dé-* (que pot adoptar també les formes *de-*, *dés-* i *des-*) i el substantiu femení *sidération* 'estupefacció', derivat de *sidérer* 'deixar estupefacte'. Es crea, alhora, una analogia amb *désir* 'desig' i *désirer* 'desitjar', i amb el llatí *desiderio* 'desig'.

S'ha escollit aquest neologisme per representar els mots formats per prefixació perquè és un exemple de mot a què s'adjunta un prefix i que, a més, genera certa analogia amb altres paraules de la llengua francesa, molt habituals a l'obra de Lacan.

b) *sujet supposée savoir* i *pense-choses*

Il est placé en position de **sujet supposé savoir**, et il sait très bien que ça ne fonctionne qu'à ce qu'il tienne cette position, puisque c'est là que se produisent les effets-mêmes du transfert, ceux bien sûr sur lesquels il a à intervenir, pour les rectifier dans le sens de la vérité.

C'est-à-dire que là où « je ne suis pas », ce qui se passe, c'est quelque chose que nous avons à repérer de la même sorte d'inversion qui nous a guidés tout à l'heure. Le « je » du « je ne pense pas » s'inverse, s'aliène lui aussi en quelque chose qui est un « **pense-choses** ». C'est ceci qui donne son véritable sens à ce que Freud dit de l'inconscient: qu'il est constitué par les représentations de choses, Sachevorstellungen.

Encara que poc complexos formalment, aquests neologismes són alguns dels pocs casos de paraules creades per processos compositius que podem trobar en el nostre corpus (i en les obres dedicades a la neologia a Lacan, en general). En tots dos casos, el procés de formació podria ser discutible —la frontera entre la sintagmació i la composició patrimonial en ocasions és difusa, com s'exposa a Freixa et al. (2015, p. 83)—: vam decidir considerar *sujet supposé savoir* (literalment, 'subjecte suposat saber') com una unitat sintagmàtica, suficientment lexicalitzada a l'obra de Lacan (de fet, considerada locució lacaniana a Pasternac, 2003, p. 277).

En canvi, el substantiu *pense-choses* es considera una composició patrimonial per estar format per dos radicals que pertanyen a la llengua francesa, amb una estructura V + N (a la manera dels mots catalans *contactes* o *cercatalents*).

c) *ragade* i *trieber*

[...] que si on ne part pas de l'idée que le symptôme hystérique, sous sa forme la plus simple, celui de la **ragade**.

Mais y a peut-être quand même une autre façon de l'expliquer qu'il n'y ait pas de progrès. C'est qu'il n'y a pas de progrès que marqué de la mort. Ce que Freud souligne de cette mort, si je puis m'exprimer ainsi, de la « **trieber** » — d'en faire un *Trieb*. Ce qu'on a traduit en français par — je sais pas pourquoi — la pulsion, la pulsion de mort, [...].

Aquests dos neologismes, *ragade* i *trieber*, també suposen problemes de classificació segons el procés de formació. Tot i que a priori es podrien considerar préstecs —de l'anglès i l'alemany, respectivament— considerem que preval l'últim procés que han sofert.

En el cas de *ragade*, el neologisme s'ha format a partir del verb anglès *to rag* 'estripar' i el sufix francès *-ade*, usat per crear «substantius col·lectius (sobre una base nominal [...]) o designar el resultat d'una acció (sobre una base verbal [...])» (LGR, *-ade*). Pel que fa a *trieber*, ens trobaríem davant d'un verb format a partir del substantiu masculí alemany *Trieb* 'pulsió', al qual s'hi afegiria el morfema verbal *-er* i, per tant, davant una conversió sintàctica a partir d'un manlleu (a semblança de verbs com *linkar*, extret de la base de dades BOBNEO).

4 Conclusions

Al llarg de l'article s'han pogut observar exemples de neologismes poc habituals en els estudis sobre neologia, i en la llengua general, que qüestionen en molts casos les regles tradicionals de formació de mots o que les duen al límit. Sobretot en el cas dels acrònims, hem pogut comprovar que les possibilitats són certament nombroses: tot i ser els més abundants, els acrònims formats per dos elements deixen pas a acrònims producte de la unió de tres o més mots; hem destacat, també, els casos, difícils d'anomenar, d'aquells acrònims fonètics o formats a partir de locucions i en què l'ortografia i la pronunciació estan estretament lligades.

D'altra banda, hem pogut veure que la majoria dels neologismes busquen, a simple vista, un efecte en el

lector i, per tant, s'allunyarien d'una voluntat merament denominativa. Tot i així, Lacan pot crear un nou mot amb una intenció expressiva o estilística més o menys clara, però que, alhora, designa, conscientment o no, un nou concepte o realitat dins de les seves teories. Això qüestionaria la dicotomia clàssica que s'esmentava al principi de l'article, i és que, en aquest cas, és gairebé impossible separar totes dues motivacions.

Una possible línia futura d'investigació seria analitzar un corpus més extens per tal de poder establir regularitats en la creació de neologismes lacaniana. Amb una mostra tan limitada, pot semblar que no se segueixen uns patrons, però el cert és que probablement Lacan tenia una manera determinada de formar mots i cadenes o famílies derivatives de neologismes prèviament creats; en aquest cas, però, també s'hauria de tenir en compte el grau d'improvisació de l'autor. ✿

Bibliografia

- [BOBNEO] OBSERVATORI DE NEOLOGIA (2016). Cercador BOBNEO [en línia]. <<http://obneo.iula.upf.edu/bobneo/index.php>>. [Consulta: 16/2/2017]
- BÉNABOU, Marcel; CORNAZ, Laurent; LIÈGE, Dominique de; PÉLISSIER, Yan (2002). 789 néologismes de Jacques Lacan. 1a ed. París: EPEL.
- CABRÉ, Maria Teresa (1989). «La neologia efímera». A: MASSOT, J. (coord.) (1989). Miscel·lània Joan Bastardas, 1. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; XVIII), p. 37-58.
- CABRÉ, Maria Teresa (2015). «La neologia: un nou camp a la cerca de la seva consolidació científica». *Caplletra*, 59, p. 125-136.
- DEROY, Louis (1971). «Néologie et néologismes: essai de typologie générale». *La Banque des Mots*, 1, p. 5-12.
- FALLEND, Karl (ed.) (2006). *Witz und Psychoanalyse: Internationale Sichtweisen - Sigmund Freud revisited*. Innsbruck: StudienVerlag.
- FREIXA, Judit; BERNAL, Elisenda; CABRÉ, Maria Teresa (2015). *La neologia lèxica catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- FREUD, Sigmund (1905). *Der Witz und seine Beziehung zum Unbewußten*. Leipzig; Viena: Franz Deuticke Verlag.
- FREUD, Sigmund (1931). *El chiste y su relación con lo inconsciente*. Traducció de Luis LÓPEZ BALLESTEROS. Madrid: Biblioteca Nueva.
- GUILBERT, Louis (1975). *La créativité lexicale*. París: Larousse.
- LACAN, Jacques (1966). *Écrits*. París: Le Seuil.
- LACAN, Jacques (2002). *Autres écrits*. París: Le Seuil.
- LACAN, Jacques; MILLER, Jacques-Alain (1964). *Le séminaire de Jacques Lacan: Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse*. París: Le Seuil.
- LACAN, Jacques; MILLER, Jacques-Alain (1966). *Le séminaire de Jacques Lacan: L'objet de la psychanalyse*. París: Le Seuil.
- LACAN, Jacques; MILLER, Jacques-Alain (1967). *Le séminaire de Jacques Lacan: La logique du fantasme*. París: Le Seuil.
- LACAN, Jacques; MILLER, Jacques-Alain (1968). *Le séminaire de Jacques Lacan: L'acte psychanalytique*. París: Le Seuil.
- LACAN, Jacques; MILLER, Jacques-Alain (1972). *Le séminaire de Jacques Lacan: ...ou pire*. París: Le Seuil.
- LACAN, Jacques; MILLER, Jacques-Alain (1973). *Le séminaire de Jacques Lacan: Encore*. París: Le Seuil.
- LACAN, Jacques; MILLER, Jacques-Alain (1974). *Le séminaire de Jacques Lacan: Les non dupes errent*. París: Le Seuil.
- LACAN, Jacques; MILLER, Jacques-Alain (1976). *Le séminaire de Jacques Lacan: Le sinthome*. París: Le Seuil.
- LEMAIRE, Anika (1977). *Jacques Lacan*. Traducció de David MACEY. Londres: Routledge.
- LLOPART, Elisabet (2016). *La funció dels neologismes: revisió de la dicotomia neologisme denominatiu i neologisme estilístic*. Tesis doctoral no publicada. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.

- MARTINET, André (1960). *Éléments de linguistique générale*. París: Armand Colind.
- MASCHERONI, Gabriela (2014). «A propósito de la edición del libro *Los neologismos de Lacan*, de Gabriela Mascheroni» [en línia]. <<http://www.imagoagenda.com/articulo.asp?idarticulo=2291>>. [Consulta: 24/2/2017]
- OBSERVATORI DE NEOLOGIA (2004). *Metodologia de treball en neologia: criteris, materials i processos*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. (Papers de l'IULA. Sèrie Monografies)
- PASTERMAC, Marcelona; PASTERMAC, Nora (2003). *Comentarios a neologismos de Jacques Lacan*. Mèxic: École Lacanienne de Psychanalyse. Ediciones Literales.
- QUEMADA, Bernard (1971). «A propos de la néologie. Essai de délimitation des objectifs et des moyens d'action». *La Banque des Mots*, 1, p. 137-150.
- REY, Alain (1976). «Néologisme: un pseudo-concept?». *Cahiers de Lexicologie*, 28, 1, p. 2-17.
- REY, Alain; SAGER, Juan Carlos (trad. i ed.) (1999). *Essays on terminology*. Amsterdam; Filadèlfia: John Benjamins Publishing Company.
- RUIZ, Víctor (2016). *La traducción de los neologismos de Jacques Lacan* [en línia]. Treball de fi de màster. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. <<http://hdl.handle.net/10230/27800>>. [Consulta: 19/2/2017]
- SEGOVIA, Antonio María (1863). «Neologismo y arcaísmo». A: MONLAU, Pedro Felipe (1863). *Del neologismo y el arcaísmo*. Madrid: Imprenta Nacional.

Bibliografia dels diccionaris consultats

- [ALVAR2] = ALVAR EZQUERRA, Manuel (2004). *Nuevo diccionario de voces de uso actual*. 2a ed. Madrid: Arco Libros.
- [CLAVE] = MALDONADO, Concepción (dir.) (2012). *Diccionario de uso del español actual* [en línia]. 9a ed. Madrid: SM. <<http://clave.smdiccionarios.com/app.php>>. [Consulta: 11/2/2017]
- [D] = Duden (2013) [en línia]. Berlín: Bibliographisches Institut. <<http://www.duden.de>>. [Consulta: 13/2/2017]
- [DCL] = Diccionario Clave: *Diccionario de uso del español actual* (2012). Boadilla del Monte: SM.
- [DCVB] = ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja (1926-1962). *Diccionari català-valencià-balear* [en línia]. Palma de Mallorca: Moll. <<http://dcvb.iecat.net>>. [Consulta: 15/2/2017]
- [DE] = *Dicionário Estraviz* (1995) [en línia]. Santiago de Compostel·la: Editorial Sotelo Blanco. <<http://www.estraviz.org>>. [Consulta: 9/3/2017]
- [DEA] = SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia; RAMOS, Gabino (2011). *Diccionario del español actual*. 2a ed. Madrid: Aguilar.
- [DG] = GARZANTI LINGUISTICA (s. a.). *I grandi dizionari: Dizionario Italiano* [en línia]. Milà: Garzanti Linguistica; Barcelona: Planeta deAgostini. <<http://www.garzantilinguistica.it>>. [Consulta: 14/3/2017]
- [DGV/OEH] = REIAL ACADEMIA VASCA / EUSKALTZAINDIA (2000). *Diccionario general vasco / Orotariko Euskal Hiztegia* [en línia]. Bilbao: Euskaltzaindia. <<http://www.euskaltzaindia.eus/index.php?lang=eu>>. [Consulta: 9/3/2017]
- [DIEC2] = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007). *Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Edicions 62: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Palma de Mallorca: Moll; València: 314. <<http://dlc.iec.cat/>>. [Consulta: 11/3/2017]
- [DNE] = ACADEMIA VALENCIANA DE LA LENGUA (2014). *Diccionari normatiu valencià* [en línia]. <<http://www.avl.gva.es/lexicval/>>. [Consulta: 5/3/2017]
- [DP] = *Dicionário Priberam* (2008) [en línia]. Lisboa: Priberam. <<https://www.priberam.pt/dlpo/>>. [Consulta: 13/3/2017]
- [DRAE] = REIAL ACADEMIA ESPANYOLA (2014). *Diccionario de la lengua española* [en línia]. 23a ed. Madrid: Espasa. <<http://dle.rae.es/>>. [Consulta: 14/3/2017]
- [DRAG] = REIAL ACADEMIA GALLEGA (s. a.). *Diccionario da língua galega* [en línia]. Santiago de Compostel·la: Real Academia Galega. <<http://academia.gal/diccionario>>. [Consulta: 12/3/2017]
- [GDL] = ENCICLOPÈDIA CATALANA (1998). *Gran diccionari de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. <<http://www.diccionari.cat/>>. [Consulta: 14/3/2017]
- [L] = *Dictionnaire de Français* (s. d.) [en línia]. París: Larousse. <<http://www.larousse.fr/>>. [Consulta: 10/3/2017]
- [LGR] = *Le Grand Robert* (2017) [en línia]. París: Dictionnaires Le Robert. <<http://gr.bvdep.com/robert.asp>>. [Consulta: 14/3/2017]
- [LGS] = *Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache* (2015). Berlín: Langenscheidt GmbH.
- [LPR] = *Le Petit Robert* (2016) [en línia]. París: Dictionnaires Le Robert. <<http://pr12.bvdep.com/robert.asp>>. [Consulta: 14/3/2017]
- [MW] = ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA (1996). *Merriam-Webster Dictionary* [en línia]. <<https://www.merriam-webster.com/>>. [Consulta: 14/3/2017]
- [OED] = OXFORD UNIVERSITY PRESS (2000). *Oxford English Dictionary* [en línia]. <<http://www.oed.com/>>. [Consulta: 14/3/2017]
- [VOXUSO] = BATTANER, Paz (dir.) (2002). *Diccionario de uso del español de América y España*. Barcelona: Spes.

Notes

1. Com a curiositat, ens agradaria destacar, a partir del que exposa Rey (1995, p. 63), que els diccionaris de referència anglesos (OED i MW) i francesos (LGR, LPR i L) recullen sense excepció accepcions de *neologisme* i *neologia* relacionades amb malalties mentals, sobretot l'esquizofrènia. Això no obstant, en diccionaris d'alemany (DUDEN i LGS), català (GDLC, DIEC2, DCVB i DNV), espanyol (DRAE, VOXUSO i DCL), gallec (DRAG), italià (GL), portuguès (DP) i basc (DGV/OEH) no hi ha cap rastre d'aquest significat. Dels diccionaris consultats, excloent-ne els anglesos i francesos, només el recull el *Dicionário Estraviz* (DE) de la llengua gallega, que defineix *neologismo* en una de les accepcions com «expressoes verbais novas que têm carácter patológico em certos alienados».
2. La metodologia de l'Observatori de Neologia pot consultar-se a través de l'enllaç següent: <https://www.iula.upf.edu/repositori/04monoo08.pdf>.
3. Traducció de Luis López Ballesteros, publicada a l'editorial Biblioteca Nueva.
4. Traducció de Joan Leita, publicada a l'editorial Empúries.
5. El mot *d'esprit* normalment ha entrat a l'espanyol traduït com 'humor' o 'acudit' (Freud, 1905 i 1931). A l'obra original en alemany, Freud en diu *Witz* (d'arrel germànica, com l'anglès *wit*, mot que acostuma a emprar-se per fer referència a l'enginy, i l'adjectiu *witty*, a una persona enginyosa). Creiem que, a pesar que *acudit* és una denominació adequada, no acaba de transmetre's la idea d'enginy o ocurrència que pretenia investigar Freud, possiblement perquè la paraula *acudit*, i el que hi ha darrere, acostuma a percebre's com a poc seriosa, i no sempre es relaciona amb l'enginy.
6. Freud publica el 1905 l'obra *Der Witz und seine Beziehung zum Unbewussten*. Des d'aquell moment, el *Witz*, l'*acudit* o l'enginy, ha estat un camp d'estudi fonamental per a la psicoanàlisi, tant freudiana com d'altres corrents (entre d'altres, Fallend, 2006).